

St Phoebe Center
FOR THE DEACONESS

Προς μια τεκμηριωμένη και ειλικρινή συζήτηση για τις διακόνισσες

Το Δ.Σ. του Κέντρου «η Αγία Φοίβη»: AnnMarie Mecera, Πρόεδρος; Δρ. Caren Stayer, Gust Mecera, Δρ. Teva Regule, Δρ. Carrie Frederick Frost, Δρ. Helen Theodoropoulos.

Το Κέντρο Διακονισσών «η Αγία Φοίβη» συνηγορεί υπέρ της αποκατάστασης του θεσμού των διακονισσών προς όφελος της Ορθόδοξης Εκκλησίας σήμερα. Εκτιμούμε επίσης ότι αυτό είναι ένα σημαντικό ζήτημα με πολλές διαστάσεις και θεωρούμε ότι αποτελεί μέρος της δουλειάς μας η προώθηση της συζήτησης που θεμελιώνεται σε εμπειρικά δεδομένα [1].

Δυστυχώς, παραμορφώσεις και παραποιήσεις των ιστορικών δεδομένων, καθώς και πλάνες σχετικά με το ενδιαφέρον για την αναβίωση του θεσμού των διακονισσών, έχουν διαδοθεί από ορισμένους από εκείνους που είναι αντίθετοι προς την αναβίωση του θεσμού. Επιπλέον, μερικοί επικριτές παρεξηγούν και παραποιούν την εκκλησιολογία, την ιστορία και τη θεολογία της Εκκλησίας, όταν διατυπώνουν τον ισχυρισμό τους.

Η διόρθωση αυτών των λαθών είναι απαραίτητη προκειμένου να λάβει χώρα ένας ειλικρινής διάλογος. Χωρίς σε καμιά περίπτωση το άρθρο αυτό από το Διοικητικό Συμβούλιο του Κέντρου «η Αγία Φοίβη» να είναι εξαντλητικό, παρέχει ωστόσο, στέρεες ιστορικές και θεολογικές πληροφορίες για τον διακονικό θεσμό ανά θέμα. Αναλαμβάνουμε αυτό το έργο με ταπείνωση, γνωρίζοντας ότι, πέρα από τη δική μας συμβολή, το Άγιο Πνεύμα μας καθοδηγεί σε αυτή την προσπάθεια.

Χειροτονία

Καθώς η Εκκλησία αναπτυσσόταν, οι γυναίκες ανέλαβαν πολλούς ρόλους κατά την αρχαιότητα, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου της διακόνισσας. Στη βυζαντινή παράδοση, υπάρχουν άφθονες ενδείξεις ότι χειροτονούνταν στον βασιικό κλήρο —όπως συνέβαινε στην πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας, την Κωνσταντινούπολη. Το τυπικό της χειροτονίας των διακονισσών περιλαμβάνεται στο παλαιότερο σωζόμενο Ευχολόγιο της Εκκλησίας, τον Κώδικα Barberini Gr. 336, το οποίο ανάγεται στον όγδοο αιώνα. Η διακόνισσα χειροτονούνταν από τον επίσκοπο, κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας στο ιερό, της δινόταν πετραχήλι και δισκοπότηρο, ενώ δεχόταν τη θεία κοινωνία μαζί με τον υπόλοιπο κλήρο. Η διακονία της ήταν συνδεδεμένη με την Ευχαριστία ως πηγή και αποκορύφωση του έργου της.

Καθήκοντα

Μερικές φορές υποστηρίζεται ότι οι διακόνισσες βοηθούσαν αποκλειστικά στο βάπτισμα των ενηλίκων γυναικών. Κάτι τέτοιο απλά δεν ισχύει. Οι διακόνισσες διακονούσαν τις γυναίκες, όπως οι άνδρες διάκονοι διακονούσαν τους άνδρες. Άλλες ευθύνες που αναφέρονται στα εκκλησιαστικά κείμενα περιλαμβάνουν: κατήχηση, ποιμαντική φροντίδα,

μετάδοση της θείας κοινωνίας σε άτομα με αναπηρία, επίβλεψη της λειτουργίας, συμμετοχή σε λιτανείες και συνδρομή του επισκόπου στις οποίες ανέθετε τη διεκπεραίωση του έργου της φιλανθρωπίας και της φιλοξενίας.[2] Δεν επιτελούσε κάθε διακόνισσα όλους αυτούς τους ρόλους. Οι ρόλοι τους διέφεραν ανάλογα με τις τοπικές ανάγκες. Πιστεύουμε ότι μεγάλο μέρος αυτής της διακονίας χρειάζεται ακόμη και σήμερα.

Παρουσία

Οι επικριτές επισημαίνουν ότι οι διακόνισσες δεν ήταν ποτέ σε μια δεδομένη στιγμή, ως ένα σώμα παρούσες σε όλη την Εκκλησία. Η παρουσία τους ποίκιλε με την πάροδο του χρόνου και από τόπο σε τόπο. Αυτό είναι αλήθεια, αλλά δεν συνιστά επιχείρημα κατά των διακονισσών - αντίθετα, αποτελεί ένδειξη μιας αρχής της Ορθοδοξίας που ισχύει και σήμερα: κάθε τοπική Εκκλησία είναι σε θέση να διακονεί τις ιδιαίτερες ανάγκες της κοινότητάς της, όπως κατέστη φανερό με την καθιέρωση διακονισσών το 2017 από τη Σύνοδο του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας με σκοπό να βοηθήσουν στην κατήχηση, τις ιερές ακολουθίες και το ιεραποστολικό έργο.

Εάν η ανά την οικουμένη Εκκλησία δεν έκρινε σκόπιμο να απαγορεύσει μια παράδοση σε οικουμενικό επίπεδο ενώ, στην πραγματικότητα, την υποστήριζε σε αυτό το επίπεδο (όπως έκανε η Εκκλησία με τη σιωπηρή έγκριση των διακονισσών στις εργασίες δύο Οικουμενικών Συνόδων), τότε μια τοπική Εκκλησία μπορεί να χρησιμοποιήσει την παράδοση αυτή, και κάτι τέτοιο ισχύει για τον θεσμό των διακονισσών.[3]

Παρακμή

Γιατί τότε, υπήρξε παρακμή του θεσμού των διακονισσών, η οποία συνέπεσε με την παρακμή του θεσμού των διακόνων; Οι λόγοι ήταν περίπλοκοι και περιλάμβαναν τη μοναστική επιρροή στις ενοριακές λειτουργίες, τις γεωπολιτικές πιέσεις στη βυζαντινή αυτοκρατορία και, ειδικά για τις γυναίκες, την εισαγωγή στην Εκκλησία ιδεών περί ακαθαρσίας που συνδέονται με το γυναικείο σώμα.

Ορισμένοι επικριτές διατύπωσαν πρόσφατα την άποψη ότι η Εκκλησία σταμάτησε να χειροτονεί γυναίκες επειδή «ήρθε στα συγκαλά της» και αναγνώρισε ότι οι γυναίκες δεν πρέπει ποτέ να ασκούν εξουσία επί των ανδρών. Δεν υπάρχουν στοιχεία για αυτόν τον ισχυρισμό. Αν και δεν υπάρχει εδώ χώρος για λεπτομερή εξέταση του θέματος της εξουσίας σε σχέση με τους άνδρες και τις γυναίκες, θα πρέπει να διευκρινίσουμε ένα κρίσιμο σημείο σχετικά με τον διάκονο και την εξουσία: ενώ όλοι οι βαθμοί χειροτονίας φέρουν την εξουσία της Εκκλησίας εκ φύσεως, το έργο των διακόνων είναι η υπηρεσία, ώστε η θεώρησή του ως έργο, όπου μια ομάδα εξασκεί εξουσία πάνω σε μια άλλη, διαστρεβλώνει και ανατρέπει αυτήν την αλήθεια.

Εξάλλου, η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν ασπάστηκε ποτέ την πολύ σύγχρονη αντίληψη ότι κάθε αλλαγή συνιστά και πρόοδο. Αντ' αυτού, αναγνώρισε την αξία της αποκατάστασης πρακτικών του παρελθόντος, όταν αυτές κρίνονται χρήσιμες για το σήμερα. Για παράδειγμα, η συχνή κοινωνία των λαϊκών -που θεωρείται ως μια καλή και ευεργετική πρακτική σχεδόν παγκοσμίως σήμερα- βρέθηκε στο περιθώριο στα μέσα της πρώτης χιλιετίας της Εκκλησίας, ενώ αναβίωσε μόλις τον περασμένο αιώνα. Η αναβίωση αυτή δεν εμποδίστηκε από την εσφαλμένη αντίληψη ότι η συχνή κοινωνία, αν και αποτελούσε στοιχείο της ιστορίας της Εκκλησίας, δεν ανήκε στην παράδοσή της, επειδή δεν είχε κατά κάποιον γραμμικό τρόπο «παράδοθεί σε εμάς».

Εκκλησιαστικό δίκαιο

Οι περισσότερες αναφορές στις διακονίσσες από τους κανόνες της Ορθόδοξης Εκκλησίας περιλαμβάνουν ρύθμιση των καθηκόντων τους, αφορούν στις απαιτήσεις τους ή τις συνέπειες εάν προδώσουν την εμπιστοσύνη της Εκκλησίας, και ως εκ τούτου αυτοί οι κανόνες δίνουν στοιχεία για το πότε και πού ήταν παρούσες οι διακονίσσες. Οι επικριτές αναφέρονται σε κανόνες που φαίνεται να απαγορεύουν ή να απορρίπτουν την ιδέα των χειροτονούμενων διακονισσών (όπως εκείνοι από τη Νιμ το 396· Οράγγη το 441[5]· Ερασιε (σημερινό Απνεϋρον, Βουργουνδία) το 517· Ορλεάνη το 533), αλλά αυτές οι τοπικές δυτικές συνόδους δεν αποτελούν μέρος της κανονικής παράδοσης της Ορθόδοξης Εκκλησίας, όπως αναγνωρίζεται από την Πενθέκτη σύνοδο, μια σύνοδος η οποία αναγνωρίζεται από την Ορθόδοξη Εκκλησία ως Οικουμενική.

Πράγματι, οι κανόνες επισημαίνουν περιορισμούς γύρω από τις προϋποθέσεις ένταξης στον βαθμό των διακονισσών: όπως η οικογενειακή κατάσταση των γυναικών (συνήθως άγαμες ή χήρες) και η ηλικία τους (60 ετών σε άλλους κανόνες, 40 σε άλλους), αν και υπάρχουν περισσότερες εξαιρέσεις σε αυτούς τους κανόνες από ό,τι οι κανόνες που υπάρχουν: για παράδειγμα, ο άγιος Επιφάνιος Σαλαμίνας του 4ου αιώνα γράφει ότι, οι διακονίσσες πρέπει να είναι «μονόγαμοι εγκρατευσάμεναι».[4] Σε μια επανασύσταση του θεσμού των διακονισσών σήμερα, οι προϋποθέσεις εισαγωγής θα πρέπει να λάβουν υπόψη τις τοπικές συνθήκες και ανάγκες.

Πράξη, Όχι Δόγμα

Το ζήτημα της ανασύστασης του θεσμού των διακονισσών είναι ένα ζήτημα πρακτικό. Δεν αποτελεί δογματικό ζήτημα, όπως θα ισχυριζόνταν ορισμένοι, γεγονός που αγγίζει την καρδιά της ταυτότητας της Εκκλησίας. Μέσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία, ως «δόγμα» νοείται η αλήθεια της Εκκλησίας που διαθέτει σωτηριολογική σημασία, η οποία εκφράζεται στα Ευαγγέλια και διατυπώνεται στις Οικουμενικές συνόδους. Υπάρχουν πολύ λίγα στοιχεία που εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία, όπως: το Σύμβολο της Πίστεως, η διδασκαλία για την Αγία Τριάδα, η κατανόηση της Ενσάρκωσης και η υπεράσπιση των εικόνων. Η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έχει δογματίσει ούτε για τις διακονίσσες, ούτε για το τι είναι άνδρας και γυναίκα, γεγονός που θα απέκλειε τις διακονίσσες. Η ανασύσταση του θεσμού των διακονισσών αφορά την ποιμαντική της Εκκλησίας και εμπίπτει στην αρμοδιότητα της κάθε αυτοκέφαλής, τοπικής εκκλησίας.

«Αλλαγή» στην Εκκλησία

Καθώς ο κόσμος γύρω μας αλλάζει με ανησυχητικό ρυθμό σε σχέση με όλα τα θέματα, από την τεχνολογική πρόοδο έως τα κοινωνικά ήθη, είναι καλό για την Εκκλησία να είναι προσηκτική σχετικά με την επιρροή αυτών των αλλαγών. Ευτυχώς, η Εκκλησία δεν έχει προηγούμενο βιαστικής αντίδρασης στις πιέσεις που δέχεται από τον περιβάλλοντα κόσμο. Όσοι ανησυχούν για απότομες αλλαγές είτε δεν βλέπουν, είτε δεν έχουν κατανοήσει ποτέ πλήρως, όλες τις εγγυήσεις που υπάρχουν οργανικά στην Ορθόδοξη Εκκλησία, οι οποίες εμποδίζουν κάθε είδους βιαστική αλλαγή, καθώς και την πολύ διαφορετική και στιβαρή εκκλησιολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας που δεν έχει τις ίδιες αδυναμίες ή ρωγμές όπως άλλες κοινότητες.

Η ανασύσταση του θεσμού των διακονισσών ήταν υπό εξέταση από επισκόπους, θεολόγους και λαϊκούς για κάποιο χρονικό διάστημα σε ολόκληρο τον Ορθόδοξο κόσμο—από τα τέλη του 19ου αιώνα στη Ρωσία, στην Ελλάδα του 1980 και στην Αφρική σήμερα. Σύμφωνα

με τα λόγια του διαπρεπούς θεολόγου του μακαριστού Μητροπολίτη Διοκλείας Κάλλιστου Γουέαρ, «Πρέπει να προσπαθήσουμε να προχωρήσουμε στην αναβίωση του θεσμού των διακονισσών. Αυτό συζητείται εδώ και πολλά χρόνια. Κάποιοι το συζητούσαν ήδη στις αρχές του [20ού] αιώνα στον ορθόδοξο κόσμο. Τίποτα δεν έχει γίνει ακόμα. Ο θεσμός των διακονισσών δεν καταργήθηκε ποτέ, απλώς έπεσε σε αχρηστία. Δεν πρέπει λοιπόν να τον αναβιώσουμε;» Εμείς στο Κέντρο για τις Διακονίσσες «η Αγία Φοίβη» πιστεύουμε ότι ένας ανανεωμένος θεσμός διακονισσών θα συμβάλλει στην κάλυψη των πολλών αναγκών της Εκκλησίας σήμερα και θα οικοδομήσει το Σώμα του Χριστού, επιτρέποντας στις γυναίκες να παρέχουν τη διακονία τους με την προστασία, την επίβλεψη και τη μυστηριακή ευλογία της Εκκλησίας. Εμείς από την πλευρά μας θα κάνουμε το καθήκον μας, συμβάλλοντας σε μια τεκμηριωμένη και με ειλικρίνεια συζήτηση του όλου θέματος.

Για περισσότερες πληροφορίες:

Chryssavgis, John. *Remembering and Reclaiming Diakonia: The Diaconate Yesterday and Today*. Brookline, Mass.: Holy Cross Orthodox Press, 2009.

Deaconesses, the Ordination of Women and Orthodox Theology. Edited by Petros Vassiliadis, Niki Papageorgiou and Eleni Kasselouri-Hatzivassiliadi. Newcastle upon Tyne, United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing, 2017.

Gryson, Roger. *The Ministry of Women in the Early Church*. Translated by Jean Laporte and Mary Louise Hall. Collegeville, Minn.: Liturgical Press, 1976, 1980.

FitzGerald, Kyriaki Karidoyanes. *Women Deacons in the Orthodox Church: Called to Holiness and Ministry*. Brookline, Mass.: Holy Cross Orthodox Press, 1998.

Karras, Valerie. "Female Deacons in the Byzantine Church" in *Church History*, vol. 73, no. 2 (Jun., 2004): 272–316.

Θεοδώρου Ευάγγελος. *Η χειροτονία ή η 'χειροθεσία' των διακονισσών*, Αθήνα, 1954.

Ιστοσελίδα: St. Phoebe Center, orthodoxdeaconess.org.

[1] Η αφοσίωση στη συζήτηση με όσους βλέπουν το ζήτημα διαφορετικά αποδεικνύεται από την παρουσίαση θέσεων υπέρ και κατά του θεσμού των διακονισσών στο συνέδριό μας το 2017, με γενικό θέμα: «Η Ανανέωση του θεσμού των διακόνων και διακονισσών στην Ορθόδοξη Εκκλησία».

[2] Για παραδείγματα του ιστορικού ρόλου των διακονισσών, βλέπε: *Didascalia Apostolorum* (3ος αι.), *Αποστολική Διδαχή* (4ος αι.) και 7ος αι. Κανόνας 40 της εν Τρούλω Συνόδου.

[3] Α' Οικουμενική Σύνοδος, Κανόνας 19 και Δ' Οικουμενική Σύνοδος, Κανόνας 15.

[4] Επιφανίου Σαλαμίνος, *Κατά Αιρέσεων* 21 PG 42, 824-825.

[5] «An Interview with Metropolitan Kallistos Ware» της Teva Regule, *The St. Nina Quarterly*, Vol. 1, No. 3, 1997, διαθέσιμη εδώ: <http://www.stnina.org/print-journal/volume-1/volume-1-no-3-summer-1997/an-interview-bishop-kallistos-ware>

(Μετάφραση από τα Αγγλικά στα Ελληνικά / Translation from English to Greek:
Nikolaos Asproulis)

St. Phoebe Center for the Deaconess

orthodoxdeaconess.org

stphoebecenter@gmail.com